

דעת הרמ"א והמנהג בבא"ב בלח - ולדעת הרמ"א נהגו להקל בזה אף בדבר לח, שכל זמן שלא נצטנן לגמרי אין בו משום ביטול¹⁶¹. [ונחלקו האחרים] מה נחשב שלא נצטנן לגמרי, י"א ששיעורו כל שאינו נאכל מחמת חמימותו¹⁶² וי"א ששיעורו כל שנצטנן לגמרי עד שאין חמימותו ניכרת כלל¹⁶³], והמנהג להקל בזה וראה במקורות. **עד. לח שנצטנן - גדר איסורו. לח שנצטנן לגמרי שאסור משום ביטול, י"א שאיסורו מה"ת בנצטנן להסוכרים**

וכהיום כמדומה שבכל מקום פשוט המנהג להקל כהאגלי טל, ואף אצל בני ספרד אין מחמירין בזה בהורק לכלי שני כל שהיס"ב, וכש"כ שבני אשכנז אין מחמירין בזה, אף לאלו הנוהגים להחמיר כהמחבר בשל תורה, מ"מ בהועבר לכלי שני כגון לכוס וכדו', אין נוהגין להחמיר בזה.

161. רמ"א ש"ח סט"ו שנהגו להקל בזה אם לא נצטנן לגמרי כמ"ש בסי' רנ"ג ע"ש ובמג"א שם סקל"ט דנוהגין להקל כמ"ד דאין ביטול אחר ביטול בלח, וראה להלן הערה 167 בביאור דברי הרמ"א, ובאליהו רבא הק' למה לא הגיה הרמ"א בס"ד על המחבר שכ' שם בסתם לאסור, ולמה רק בסט"ו הגיה כן. [וראה להלן באורך]. ואמנם בפמ"ג מש"ז סי' רנ"ג סק"ג כ' דמדינא אף לרמ"א אסור בלח כל שאין היס"ב, ורק ממנהגא שנהגו להקל אף באין היס"ב כל שלא נצטנן לגמרי.

162. ש"ע הגר"ז, ובאגלי טל סעיף ח', ועי' אגרו"מ ח"ד סי' ע"ד דהיינו שנאכל מחמת חמימות לרוצים לאוכלו חם ע"ש. ולשיטתם אף אם הוא נאכל, רק שאינו נאכל מחמת חמימותו כמו תבשיל חם חשיב נצטנן לגמרי.

163. פמ"ג א"א סי' ש"ח סקל"ט, מבאר הטעם דבזה חשיב כתקון קצת בנצטנן לגמרי, גם בחזו"א סי' ל"ז סק"ב מבואר דכל שחמימותו ניכרת סגי, ע"ש. ונראה דהגר"ז ואג"ט לסברתם דבנצטנן לגמרי יש בו משום ביטול, לפיכך בעי שיעור שלא נצטנן שלא יפקע ממנו הביטול, דהיינו שראוי לאכילה מחמת חמימותו, אך לשי' הפמ"ג והחזו"א שהוא להיכרא בעלמא [משום תיקון קצת לפמ"ג] א"כ י"ל דכל שעדיין ניכר מקצת חומו הראשון, הרי איכא היכרא דאין זה צונן חדש רק דכבר נתחמם פעם אחת, וכש"כ להפ' דלהלן הערה 167 דס"ל דאיסור נצטנן לגמרי לאו מחמת ביטול אלא משום איסור חזרה, דבטלה שהייה קמייטא, בודאי דכל דמינכר עדיין חמימותו הוי כחזרה והמשך שהייה הקודמת, וכמדומה שנהגו להקל בכ"ז.

דבלח יש בישול אחר בישול¹⁶⁴, ויש שפירשו דבריהם דזהו שיעור המאכל בן דרוסאי בלח ולכן בפחות מזה אסור מה"ת¹⁶⁵, וי"א שהוא בגדר חומרא דמיחזי כמבשל ומתקן כדי שלא יבואו להקל בבישול, אבל מדינא אין בו משום בישול¹⁶⁶.

וי"א שאין איסורו להרמ"א משום בישול אלא מדרבנן משום איסור שהייה וחזרה בתחלה בשבת, וכן עיקר¹⁶⁷. אך

164. הגר"ז וערוה"ש ובתהלה לדוד סקל"ג, דכל שלא נצטנן לגמרי עדיין פעולת הבישול ניכרת בו, ועי' גם במשמרת מועד שבת לט: מש"כ לבאר בזה דמעיין דינא הוא.

165. אגלי טל, וכ"ה בתה"ד סי' ס"ו.

166. פמ"ג מש"ז וא"א סקל"ט, וחזו"א סי' ל"ז סקי"ג דבצונן דאין חמימותו ניכרת גזרו כדי שלא יבוא להקל בחי שלא נתבשל, דמן התורה אין חילוק בזה וכמ"ש מג"א סקל"ט.

167. שלחן עצי שטים, וכ"ה במחצית השקל שי"ח סקל"ט ע"ש. ושו"ר כן גם בנשמת אדם כלל כ' סק"ה, וכן מצדד בחזו"א סי' ל"ז סק"ג וז"ל: "ואפשר שהוא משום גדר חזרה ע"ג גרופה דבנצטנן לגמרי לדעת המג"א בטלה שהיה ראשונה". ע"כ. ולענ"ד כן מוכרח בדעת הרמ"א, שהרי כ' "ונהגו להקל כו' וכמ"ש לעיל בסי' רנ"ג", ויש להפליא טובא חדא מה מקור שיטה זו, לחלק בשיעור חדש בבישול אחר בישול שאינו תלוי ביד סולדת רק בנצטנן, דהרמ"א לא הזכיר מזה כלום בסעיף ד' ששם הביא המחבר שיטה זו דיש בישול אחר בישול בלח, ב' מה שציין לסי' רנ"ג ולא נתבאר שם מזה לגבי דין בישול בלח בנצטנן, ואמנם כוונת הרמ"א מבוארת דממה שנתבאר בס"ס רנ"ג דנהגו להחזיר הקדירות ע"ג הכירה כ"ז שהן חמין ולא נצטננו יש ללמוד שהמנהג להקל בזה בדין בישול אחר בישול בלח כדעה זו המקילה, וכמ"ש מג"א סקל"ט דהמנהג מבוסס על הפו' דס"ל דאין בא"ב בלח. ואמנם מה שהצריך הרמ"א בסי' רנ"ג שיהא חם ולא נצטנן, וביאר להדיא שם בדרכי משה סק"ח, על מש"כ הב"י שם להחמיר שלא להחזיר לתנור שגרפוהו מע"ש מגחלים שהבלו מועט, כ' הד"מ "ונראה שבדבר שעדיין חם אין לחוש כ"כ ודברי ב"י אינם אלא בדבר צונן וכן הוא המנהג בינינו דחוששים בדברים צוננים ונוהגין היתר בדברים שהוציאו מן התנור ועודן חמין כדברי הר"ן" ע"כ. ולהדיא דמבאר בזה גם חומרת הב"י שאיסור החזרה דוקא בדברים

צונגן ולא חמין, הרי להדיא דמשום איסור חזרה נגעו בה ולא משום איסור ביטול, דאל"ה הרי ה"ב ודאי ס"ל דיש ביטול אחר ביטול בלח, רק דהרמ"א לא מיירי כלל מדיני ביטול רק מדיני שהייה בשבת, וע"ז כ' דלהב"י שאף בדבר יבש אסור, בזה לא החמירו רק בצונן ולא בחמין [וכ"ה גם לשון הב"י שם "ועוד שלא התירו להחזיר אלא כשקדירה רותחת והם נוהגין להחזיר אפי' צונן"], ונמצא דגם דברי הד"מ ברור מללו דמשום ביטול שהייה נגעו בה כל שנצטנן, ועכ"פ ממה שמקילין להחזיר גם בדבר לח בחם ולא נצטנן לגמרי מוכח דמקילין בו כשי' הפו' דאין בא"ב בלח, וכמ"ש מג"א שיי"ח סקל"ט.

ומעתה דברי הרמ"א מבוארים היטב דלא אתי עלה כלל מדין ביטול רק מדין שהייה בתחילה בשבת, וכ"ה גם במג"א סי' רנ"ג סקל"ז דכל שנצטנן בטלה שהייתו הקודמת והוי כנתינה חדשה, ואף שהבה"ל סי' רנ"ג ס"ה ד"ה ובלבד, כ' להשיג ע"ד המג"א הללו, כבר נתקשינו טובא בדברי הבה"ל הללו במקו"א מדברי הראשו' ז"ל הריטב"א ור"ן דכשנצטנן הוי שהייה חדשה וגם מה שהביא שם מהגר"א ממילת "כנ"ל" צלע"ג דאדרבה לכאור' מוכח כהמג"א דקאי על מש"כ קודם לכן ולא על סעיף י"ב. ועוד אינו מובן איך אפשר לפרש דברי הרמ"א שם משום ביטול, הלא כ' הרמ"א להדיא שם דמיירי בתנור שגרפוהו מבעו"י ולא נשאר בו הבל רק מועט "ואין לחוש לביטול", היינו דאין שם יס"ב ואין חשש ביטול, ואפ"ה כ' שם "ובלבד שלא נצטנן לגמרי", [וגם על לא נצטנן כ' שיש מחמירין הב"י] הרי דפשיטא ליה דאינו משום ביטול, ועל כרחק כהמג"א דמשום שהייה חדשה נגעו בה. וגם המעיין בב"י וד"מ יראה להדיא דמשום שהייה חדשה נגעו בה ולא משום ביטול כלל, שהרי מיירי גם בתבשיל יבש לגמרי, [דומיא דפאנדיש]. וכן במ"ב סי' רנ"ג סקס"ח סתם כהמג"א בזה.

ובזה א"ש היטב דברי הרמ"א שהגיה כן רק בסט"ו ולא בסעיף ד', דבאמת כל דברי הרמ"א נסובו ע"ד הש"ע שכ' שדבר יבש שאין בו מרק מותר להניחו כנגד המדורה ואפי' במקום שהיס"ב, וע"ז כ' הרמ"א שם דאפי' נצטנן, והיינו דלא חיישי' בזה משום מיחזי כמבשל, ורק ע"ג האש ממש אסור. וע"ז הביא הרמ"א דברי המ"מ פכ"ב ה"ח דלהרשב"א גם תבשיל שיש בו מרק מותר להניחו כנגד המדורה אפי' נצטנן ולא חיישי' דנראה כמבשל אף שיש בו מרק ונצטנן. וע"ז כ' הרמ"א דנהגו להקל בזה רק בלא נצטנן לגמרי, וכוונתו מבוארת דבב"י כאן כ' להסתפק אליבא דהרשב"א דס"ל דבלח אין ביטול אחר ביטול, האם מותר להניחו כנגד המדורה במקום שהיס"ב דזה הוי כמבשל ע"ג האור עצמה דאסור מדרבנן, או דלא אסרו אלא ע"ג האור ממש ולא כנגד המדורה [ומה גם דשי' הרא"ש כ' במ"ב דאף כנגד המדורה צריך הרחקה להיכרא], ומ"מ כ' הרמ"א על סמך הב"י דנהגו להקל

הפוסקים נקטו שאסור משום חשש בישול ולכן למעשה יש לנהוג בו בכל דיני בישול בין לענין ליתנו בכלי ראשון ובין לערות עליו מכלי ראשון¹⁶⁸, ולכן לענין מעשה שבת לכתחילה יש להחמיר שדינו כמבשל בשבת כדלהלן דין צ"ז ובשוגג בדיעבד יש להקל שלא נאסר כל שלא עשה בזה איסור חזרה ע"ג האש¹⁶⁹ כגון שחיממו בכלי ראשון או ע"ג סיר אחר

בזה אף להרשב"א דלא מיחזי כמבשל רק בלא נצטנן לגמרי ממש לכן חשיב חזרה אבל בנצטנן לגמרי דבזה מיחזי כמבשל לא מקילין בזה. וכ"כ במחצית השקל דמה שאסר הרמ"א בנצטנן לגמרי הוא אף ביבש ומשום שהייה וחשש חיתוי נגעו בה, ע"ש. אך בעיקר דבריו נראה דהרמ"א לא מיירי אלא בלח ולא ביבש, דביבש לא מיחזי כמבשל שהרי ניכר שהוא מבושל, משא"כ בלח דמיחזי כמבשל, והרמ"א, שלא ע"ג האש ממש מיירי רק כנגד דאין בזה חשש חיתוי.

ושו"מ שאהבה נפשי ככל דברינו בביאור דברי הרמ"א בנשמ"א, בין את כל הקו' שיש עליו, ובין את המהלך שהוא משום חשש חיתוי ושהוא כמו בסמיכה. וגם שם כ' לחלק בין לח ליבש בזה ודלא כמחה"ש ומהטעם שנתבאר דביבש מינכר בישולו. וכ"ז מבואר ברמ"א בס"ס רנ"ג דלא התיר שם חזרה בין בסמיכה בין להניח בתנור שגרפוהו מבעו"י והבלו מועט, רק בלא נצטנן לגמרי וכנ"ל, וכ"כ בלבוש ס"ס רנ"ג דהטעם שלא הותר בנצטנן לגמרי, לפי שלא הותר החזרה רק לשמור החמימות ולא כדי להוסיף החמימות, וע"ש שיש שהקילו אף בנצטנן, וכ"ז משום חשש שהייה וחיתוי, ולא משום בישול. וממוצא דבר נראה דלא מצינו מקור דלהרמ"א יש בישול אחר בישול בלח שנצטנן לגמרי, וא"ש היטב דלכן לא קבע הרמ"א דבריו בס"ד רק בסט"ו ששם כל הנידון אם כנגד המדורה יש חשש שהייה בשבת או לאו, וע"ז הוא שהחמיר בנצטנן, וכמשנ"ת מהשלחן עצי שיטים והמחה"ש וגם מצינו בראשו' ז"ל דס"ל דבנצטנן יש איסור שהייה חדשה, בריטב"א ובר"ן כמשנ"ת לעיל פרק ה' הע' 14 והנלענ"ד.

168. הגר"ז ס"ט, ואף דלשיטתו יש בו משום בישול מה"ת, מ"מ גם לסברת החזו"א הע' 166 שהוא מדרבנן מדין היכר, כ' בסקי"ג ד"ה הרוצה "דבזמן שהן צונגין בשבת קבלנו עלינו להחמיר כדעת הר"י והרא"ש דלח צונג יש בו משום בישול אחר בישול", וכ"ה בערוה"ש דבנצטנן לגמרי חששו לסוברים דיש בישול א"ב בלח.

169. בש"ע הגר"ז ובאגלי טל נראה דדינו לענין מעשה שבת לגמרי כמו

עח. הממיס את המתכות או שעה וחזרה והוקשה אפי' מאה פעמים יש בהתכתן משום בישול לכו"ע¹⁸².

עט. ביצה רכה יש לה דין של דבר יבש¹⁸³, ומ"מ אסור לעשות ממנה ביצה קשה¹⁸⁴.

טעות, דהגרע"א על המג"א סקל"ח מיקל, וכן בס"ס רנ"ד מיקל להדיא בזה, וכל דבריו שם בזה הם דלאחר שהשומן נימוח אסור ליתן על גביו מים רותחים שאז כבר בשעת הבישול כבר נעשה לח, אבל כשמחממו כשהוא יבש ונימוח ע"ז מפורש בדבריו שדינו כיבש, נמצא דאדרבה מהפ' הנ"ל מוכח שדינו כיבש, וכהכרעת המ"ב.

182. חיי אדם כלל כ' סעיף ח' ובנשמ"א שם או' ו' [כצ"ל ולא ה'], וטעמו דבזה אין צורך בעצם הבישול וכל מהות הבישול היא הפיכתו מגוף רך לגוף קשה או להיפך.

183. פשוט, לפי שכשנצטננה אינה חוזרת למצבה הראשון קודם שנתבשלה, ופעולת הבישול כבר פעלה את בישולה ונתגלגלה להיות ראויה לאכילה כביצה רכה, ולעולם חשיבא מבושלת, וכן שמעתי מהגריש"א שליט"א, [ושלכן קטשופ חשיב יבש ולא לח].

184. עי' זרע אמת סי' ל', לגבי הסוכר שבנתינתו למים כיון שהגיע לתכליתו זהו גמר מלאכת בישולו, [אע"פ שראוי לאוכלו בלא כן, או ליתנו ע"ג מאכלים], ואף כאן זהו גמר מלאכת בישולו לרוצים לאכול ביצה קשה, שביצה רכה אינה ראויה להם, ונראה דיש בזה תיקון כמו שאפיה אחר בישול חשיב תיקון ודבר חדש לענין מלאכת אופה, ה"ה בזה כיון שנשתנה צורתו חשיב כדבר חדש לגבי מלאכה זו, עוד יש לדון בזה, דאפשר דיש בזה משום מקשה גוף רך דהוי מבשל, וכמ"ש בשו"מ תליתאי ח"ב סי' כ' לגבי צנימים, וכן ברב פעלים ח"ב סי' נ"ב, ואף כאן לא גרע מזה. ואף שכ' המהרש"ם בדע"ת דבאוכלין לא נאמר כלל זה אלא כל שראוי כבר לאכילה אין בו איסור בהקשאתו, וכן שמעתי מהגריש"א שליט"א, מ"מ הכא חמיר טפי לפי שדרך לעשות מביצה חיה ביצה קשה, וכל זמן שלא הוקשתה אינה ראויה וחשיב שאינה מבושלת כל צרכה, אבל צנימים אין דרך לעשות באפיית הפת, אלא קודם אופין הפת לגמרי, ואח"כ הרוצה לעשות צנימים לוקח פרוסות ומקשה אותן, נמצא שכבר קודם לכן שהיה כבר לחם היה כבר אפוי כל צרכו כדרך אפייתו, ואין עשיית הצנימים אלא בגדר מצטמק ויפה לו ובמבושל כל צרכו אין בו איסור, כנלענ"ד.